

Sygn. akt I ACa 3/16

## WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 lutego 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

**Przewodniczący : SSA Jolanta Grzegorzcyk**

**Sędziowie : SA Bożena Wiklak (spr.)**

**SA Anna M.**

Protokolant: stażysta Agata Józwiak

po rozpoznaniu w dniu 9 lutego 2016 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W.

przeciwko J. P. (1)

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 1 października 2013 r. sygn. akt II C 255/13

**I. zmienia za skarżony wyrok w punkcie 2 w ten sposób, że zasądza od J. P. (1) na rzecz (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. kwotę 26.847,12 (dwadzieścia sześć tysięcy osiemset czterdzieści siedem i 12/100) zł z ustawowymi odsetkami od 23 listopada 2012 r. oraz odsetki ustawowe od kwoty 253.397,56 (dwieście pięćdziesiąt trzy tysiące trzysta dziewięćdziesiąt siedem i 56/100) zł za okres od 23 listopada 2012 r. do 15 lipca 2013 r. i od kwoty 14.525,27 (czternaście tysięcy pięćset dwadzieścia pięć i 27/100) zł za okres od 23 listopada 2012 r. do 25 sierpnia 2013 r. i oddala powództwo co do kwoty 221.260,54 (dwieście dwadzieścia jeden tysięcy dwieście sześćdziesiąt i 54/100) zł oraz co do odsetek ustawowych od tej kwoty w pozostałym zakresie ;**

**II. oddala apelację w pozostałej części;**

**II I . zasądza od J. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. na rzecz J. P. (1) kwotę 10.800 (dziesięć tysięcy osiemset) zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym .**

I ACa 3/16

## UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawie z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. przeciwko J. P. (1) o zapłatę, zaskarżonym wyrokiem z dnia 1 października 2013r. uchylił nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym w dniu 7 grudnia 2012r., w sprawie II Ne 227/12 i zasądził od pozwanego na rzecz powodowej spółki kwotę 294.808,03 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 23 listopada 2012r. do dnia zapłaty i umorzył postępowanie w

sprawie co do kwoty 40.256,17 złotych oraz oddalił powództwo w pozostałej części, a także zasądził od pozwanego na rzecz powodowej spółki kwotę 9.686 złotych tytułem zwrotu części kosztów procesu w tym kwotę 6.480 złotych tytułem zwrotu części kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższy wyrok zapadł na podstawie ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za własne, a z których wynika, że M. M. (2), J. M., O. M., J. P. (1) i K. H. (1) umową z dnia 13 marca 2008 r. sprzedali (...) spółce z.o.o. określoną nieruchomości, a następnie wobec niezapłacenia przez nabywcę całej ceny odstąpili od umowy sprzedaży i wystąpili o zobowiązanie kupującej spółki do zwrotnego przeniesienia na nich udziałów we współwłasności nieruchomości. Powództwo to zostało uwzględnione prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 7 marca 2012 r. w sprawie II C 176/11, w którym spółka (...) zobowiązana została do złożenia oświadczenia o przeniesieniu własności przedmiotowej nieruchomości, w odpowiednich udziałach na poprzednich współwłaścicieli za równoczesnym zwrotem przez nich na rzecz spółki (...) zapłaconej części ceny, w tym zwrotem solidarnie przez M., J. i O. M. kwoty 265 000 zł, przez J. P. (1) kwoty 397 500 zł przez K. H. (1) kwoty 397 500 zł.

W dniu 23 maja 2012r. J. P. i pozostali uprawnieni do odzyskania udziałów we współwłasności nieruchomości wystąpili w sprawie II C 795/12 Sądu Okręgowego w Łodzi z pozwem przeciwko spółce (...) o odszkodowanie za szkodę wynikającą z niewykonania umowy sprzedaży nieruchomości, żądając różnych kwot z tego tytułu. Postanowieniem z dnia 28 maja 2013 r. w sprawie I ACz 696/13 Sąd Apelacyjny w Łodzi zabezpieczył to powództwo, w tym między innymi powództwo K. H. o odszkodowanie w wysokości 316.000 zł, przez zajęcie wierzytelności przysługującej spółce (...) w stosunku do J. P. z tytułu zwrotu zapłaconej części ceny nieruchomości, o której mowa w wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 7 marca 2012 r. w sprawie II C 176/11, z ograniczeniem zajęcia do kwoty 267.922,83 zł.

J. P. wykonał to zajęcie przez wpłatę na konto komornika w dniu 16 lipca 2013r. kwoty 253.397,56 zł i w dniu 26 sierpnia 2013r. kwoty 14.525, 27 zł, łącznie 267.922,83 zł, co potwierdził komornik w pokwitowaniu wydanym na wniosek J. P. celem złożenia w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności punktowi 1 wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 7 marca 2012 r., II C 176/11 stwierdzając, że J. P. wpłacił łącznie 267.922,83 zł tytułem zwrotu zapłaconej części ceny, o której mowa w tym wyroku, należnej od niego spółce (...). W dniu 23 sierpnia 2013 r. J. P. dokonał bezpośrednio na konto spółki (...) wpłaty kwoty 89.321 zł.

W dniu 29 maja 2013r. w sprawie II C 795/12 Sądu Okręgowego w Łodzi zapadł prawomocny wyrok częściowy zasądający od spółki (...) między innymi na rzecz K. H. odszkodowanie w kwocie 38.520 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 4 lipca 2012 r. Komornik ściągnął tę kwotę wraz z kwotą odsetek w wysokości 8.180,37 zł z zabezpieczenia udzielonego w tej sprawie K. H..

W piśmie z dnia 17 stycznia 2013 r. J. P. złożył oświadczenie o potrąceniu z należnej spółce (...) od niego kwoty 397.500 zł, kwoty 40.256,17 zł przysługującej jemu od spółki tytułem kosztów postępowania zasądzonych w sprawach sądowych.

Do chwili obecnej nie nastąpiło przekazanie władztwa nad nieruchomością przez spółkę (...) J. P. i pozostałym uprawnionym.

Sąd Okręgowy stwierdził, że wyrok z dnia 7 marca 2012 r w sprawie II C 176/11 nie stanowi tytułu egzekucyjnego dla spółki (...) w zakresie wskazanych w nim kwot należnych między innymi od pozwanego J. P. tytułem zwrotu części ceny nieruchomości zapłaconej przez spółkę i dlatego wniesienie obecnie rozpoznawanego powództwa było konieczne w celu wyegzekwowania przez spółkę od pozwanego zwrotu tej części ceny.

Nie podzielił podniesionego przez pozwanego na podstawie art. 496 k.c. zarzutu zatrzymania.

Sąd Okręgowy stwierdził, że nałożony na spółkę wyrokiem z dnia 7 marca 2012 r. II C 176/11 obowiązek złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu na pozwanego odpowiedniego udziału we współwłasności nieruchomości nie jest świadczeniem wzajemnym mogącym podlegać zwrotowi, w rozumieniu art. 496 k.c. Ponadto wyrok ten nie został zaopatrzony w klauzulę wykonalności bowiem pozwany nie przedstawił dowodów wpłaty obciążającej go części ceny,

a zatem nie nastąpił skutek w postaci zastąpienia oświadczenia woli spółki (...) przez orzeczenie sądu i pozwany nie może powołać się na zarzut zatrzymania, żądając oddalenia roszczenia o zapłatę jako niewymagalnego.

W ocenie Sądu pierwszej instancji pozwany nie wykazał też, że dokonał na rzecz powodowej spółki zapłaty całej kwoty 397.000 zł z tytułu zwrotu przypadającej na niego części ceny nieruchomości wskazanej w wyroku z dnia 7 marca 2012 r. II C 176/11. czym Sąd Okręgowy uwzględnił, że kwota należności głównej zmniejszyła się na skutek dokonania potrącenia i cofnięcia powództwa w zakresie kwoty 40.256,17 zł, wynosząc 357.243, 83 zł. Kwota skapitalizowanych odsetek ustawowych od tej kwoty wynosi 26.847,12 zł (odsetki naliczone od kwoty 357.243, 83 za okres od 27 kwietnia do 23 listopada 2012r., tj. za 211 dni według stawki 13%), a więc łącznie 384.090,95 zł. Jednak w dniu 26 sierpnia 2013r. pozwany dokonał wpłaty kwoty 89.321 zł bezpośrednio na konto powodowej spółki.

Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego na rzecz powodowej powódki kwotę 294.808,03 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 23 listopada 2012r. do dnia zapłaty i oddalił powództwo w pozostałej części.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił bowiem wpłat dokonanych przez pozwanego na rachunek komornika sądowego w łącznej kwocie 267.922, 83 zł w wykonaniu wezwania komornika. Zajęcie tych kwot nastąpiło wszakże w postępowaniu zabezpieczającym, w ramach sprawy prowadzonej pod sygn. akt II C 795/12. W tym przypadku pozwany zastosował się do wezwania komornika i zrealizował zajęcie na wniosek K. H. (1) (jednej z osób obowiązanych obok pozwanego do zwrotu części otrzymanej ceny na rzecz powodowej spółki). Zajęcie dotyczyło wierzytelności przysługującej powodowej spółce w stosunku do pozwanego J. P. (1). W rezultacie osoby obowiązane do zwrotu części ceny na rzecz powodowej spółki posiadają status dłużników zajętych wierzytelności, ale wyłącznie w ramach zabezpieczenia ich własnych roszczeń o odszkodowanie. Zgodnie bowiem z art. 869 § 1 pkt 2 k.p.c. przekazane komornikowi kwoty trafiły do depozytu sądowego, a zatem nie zostały jeszcze przekazane wierzycielowi. Nie było więc podstaw do uznania, że wpłacenie przez pozwanego kwoty 267.922,83 zł stanowiło spełnienie świadczenia na rzecz powódki. Tym bardziej, że zdaniem Sądu Okręgowego, nie można uznać, że dokonanie przedmiotowej wpłaty stanowiło spłatę długu w stosunku do powodowej spółki, nie jest bowiem znany ostateczny wynik postępowania, w ramach którego udzielono zabezpieczenia. Poza tym - jak podnosiła strona powodowa - realizacja zabezpieczenia co do zasady nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia (art. 731 k.p.c.), a przepisy dotyczące egzekucji sądowej znajdują jedynie odpowiednie zastosowanie w postępowaniu zabezpieczającym (art. 743 § 1 k.p.c.). Nie sposób więc było przyjąć, że pozwany realizując zajęcie dokonane w trybie zabezpieczenia roszczenia K. H. (1) o odszkodowanie doprowadził jednocześnie do zaspokojenia roszczenia spółki (...) z tytułu zwrotu części ceny nieruchomości. Zwłaszcza, że sam pozwany zauważa, że w przypadku uwzględnienia roszczeń w sprawie o odszkodowanie, to K. H. (1) (a nie powodowej spółce) będzie przysługiwało roszczenie o wypłatę zabezpieczenia na jej rzecz. W takiej sytuacji nie doszłoby do zaspokojenia roszczenia spółki z tytułu zwrotu odpowiedniej części ceny nieruchomości.

Pozwany zaskarżył powyższy wyrok apelacją w zakresie punktu 2 i 5, t.j. w części zasądzającej od pozwanego na rzecz powodowej spółki kwotę 294.808,03 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 23 listopada 2012 r. oraz zasądzającej kwotę 9.686 zł tytułem zwrotu części kosztów procesu, zarzucając naruszenie:

I. prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez niewzięcie pod uwagę przy wyrokowaniu dowodu z postaci pokwitowania wystawionego w dniu 29 sierpnia 2013r. przez - Ś. w Ł.;

II. prawa materialnego, tj.:

- 1) art. 496 k.c. poprzez jego niezastosowanie i w konsekwencji zanegowanie prawa pozwanego do zgłoszenia zarzutu zatrzymania świadczenia wzajemnego przysługującego powódce z tytułu odstąpienia od umowy sprzedaży nieruchomości do czasu zwrotu lub zaoferowania przez powódkę zwrotu świadczenia wzajemnego;
- 2) art. 896 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 470 k.c. poprzez ich niezastosowanie oraz art. 731 k.p.c. w związku z art. 743 § 1 k.p.c. poprzez ich błędne zastosowanie, a w konsekwencji przyjęcie, że wpłaty pozwanego na rachunek komornika sądowego w łącznej kwocie 267.922,83 zł dokonane w wyniku zajęcia tych kwot w postępowaniu

zabezpieczającym w ramach sprawy prowadzonej pod sygn. akt II C 795/12 nie stanowiły spełnienia świadczenia na rzecz powódki.

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę kwestionowanego wyroku i oddalenie powództwa również co do kwoty 294.808,03 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 23 listopada 2012 r. do dnia zapłaty oraz o zasądzenie od powodowej spółki kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego za obie instancje według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 9 czerwca 2014 r. w punkcie I. sentencji zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 2 w ten sposób, że zasądził od pozwanego J. P. (1) na rzecz powódki (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. kwotę 248.107,66 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 23 listopada 2012 r. do dnia zapłaty i odsetki ustawowe od kwoty 38.520 zł od dnia 23 listopada 2012 roku do dnia 20 lutego 2014 roku oraz od kwoty 8.180,37 zł od dnia 23 listopada 2012 roku do dnia 5 marca 2014 roku i oddalił powództwo co do kwoty 46.700,37 zł oraz co do odsetek ustawowych od tej kwoty w pozostałym zakresie; w punkcie II. oddalił apelację w pozostałej części i w punkcie III. zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 3.672 zł tytułem częściowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Apelacyjny odliczył bowiem od zasądzonej przez Sąd Okręgowy kwoty 294.808,03 zł dodatkowo kwotę 38.520 zł tytułem należności głównej i kwotę 8.180,37 zł tytułem odsetek (łącznie 46.700,37 zł), którą komornik przekazał K. H., realizując w drodze egzekucji tytuł wykonawczy wydany w sprawie II C 795/12 przeciwko spółce (...) i ściągając tę kwotę z zajętej w powyższej sprawie w trybie zabezpieczenia wierzytelności spółki (...) wobec J. P. z tytułu zwrotu części ceny nieruchomości wskazanej w wyroku z dnia 7 marca 2012 r. II C 176/11.

Sąd Apelacyjny wskazał, że zgodnie z art. 731 k.p.c. realizacja zabezpieczenia nie może zmierzać do zaspokojenia, a przepisy o egzekucji mają w postępowaniu zabezpieczającym zastosowanie jedynie odpowiednie. Nie można zatem przyjąć, że pozwany realizując zajęcie dokonane w trybie zabezpieczenia roszczenia K. H. wobec spółki (...) o odszkodowanie doprowadził jednocześnie do zaspokojenia roszczenia tej spółki wobec niego z tytułu zwrotu ceny nieruchomości, bowiem w razie uwzględnienia powództwa K. H. to jej a nie spółce (...) będzie przysługiwało roszczenie o wypłatę zabezpieczenia. W takiej sytuacji nie doszłoby do zaspokojenia roszczenia spółki wobec pozwanego z tytułu zwrotu ceny. Jednocześnie Sąd Apelacyjny stwierdził, że upadek zabezpieczenia jak i umorzenie postępowania egzekucyjnego powoduje uchylenie zabezpieczenia i czynności dokonanych w związku z nim, w tym także zajęcia, co przywraca stan taki, jaki istniał przed zajęciem. Odpadają więc wszelkie ograniczenia w rozporządzaniu przedmiotem egzekucji jakie wynikały dla dłużnika wskutek czynności egzekucyjnych, a zatem kwota wpłacona przez pozwanego tytułem zabezpieczenia powinna być zwrócona jemu a nie powodowej spółce, co skutkuje tym, że jego dług wobec spółki wynikający ze sprawy II C 176/11 nie zostanie spłacony.

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu skargi kasacyjnej pozwanego wyrokiem z 28 października 2015 r. uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego z 28 października 2014 r. w punkcie I w części uwzględniającej powództwo oraz w punktach II I III i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy wskazał, że zajęcie wierzytelności wykonywane jest według przepisów o postępowaniu egzekucyjnym, a więc art. 896 k.p.c. W celu dokonania zajęcia komornik zawiadamia obowiązanego (dłużnika, którym była w sprawie odszkodowanie spółka (...)), że nie wolno mu odbierać żadnego świadczenia od jego dłużnika (w tym przypadku dłużnika zajętej wierzytelności, a więc poddłużnika, którym był J. P.) ani rozporządzać zajętą wierzytelnością wzywa dłużnika tej wierzytelności (poddłużnika J. P.), aby należnego od niego świadczenia nie uiszczal wierzycielowi (w tym przypadku spółce (...)), lecz komornikowi, który składa je do depozytu. W takim postępowaniu egzekucyjnym dotyczącym zabezpieczenia uczestnikami są tylko wierzyciel egzekwujący (w tym przypadku K. H.) i dłużnik egzekwowany (w tym przypadku spółka (...)), natomiast dłużnik zajętej wierzytelności - poddłużnik (w tym przypadku J. P.) jest jedynie obowiązany do spłaty swojej należności do rąk komornika lub do depozytu, zamiast do rąk wierzyciela (porównaj postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., II CNP 169/07, niepubl.).

W tej sytuacji, jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 września 1962 r. IV CR 68/62 (OSNC 1963/12/65), wypłata przez poddłużnika zajętej sumy na rzecz organu egzekucyjnego, który dokonał zajęcia wierzytelności, zwalnia dłużnika zajętej wierzytelności z długu wobec wierzyciela w części dotyczącej kwoty przekazanej organowi egzekucyjnemu. W tej części zobowiązanie dłużnika zajętej wierzytelności wygasa. Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 stycznia 1998 r. I CKN 406/97 (niepubl.) stwierdzając, że złożenie przez poddłużnika świadczenia do depozytu w trybie art. 896 § 1 pkt 2 k.p.c. jest instytucją prawa materialnego skutkującą zwolnieniem się poddłużnika z długu (art. 467 k.c.). Skoro zaś, w świetle art. 896 § 1 pkt 2 k.p.c., złożenie do depozytu i do rąk komornika są równoważne, wpłata należności komornikowi także zwalnia z długu poddłużnika wobec jego wierzyciela.

Opisane wyżej skutki zajęcia wierzytelności w wyniku zabezpieczenia oraz skutki wykonania zajęcia są rezultatem tego, że w wyniku zajęcia wierzytelności wierzyciel egzekwujący (w tym przypadku K. H.) nie staje się wierzycielem materialnym wobec poddłużnika (w tym przypadku J. P.) i nadal materialnoprawny stosunek zobowiązaniowy istnieje tylko między wierzycielem zajętej wierzytelności (w tym przypadku (...)) a dłużnikiem zajętej wierzytelności (w tym przypadku J. P.) i dłużnik ten ma obowiązek świadczyć tylko do rąk swojego wierzyciela albo komornika lub do depozytu. Z mocy zajęcia wierzyciel egzekwujący uzyskuje materialnoprawne upoważnienie do odbioru świadczenia ze skutkiem zwolnienia poddłużnika ze zobowiązania (a contrario art. 452 k.c.) w tych wypadkach, gdy na dłużniku zajętej wierzytelności spoczywał obowiązek świadczenia bezpośrednio do rąk wierzyciela egzekwującego (np. art. 881 § 3 pkt 1 k.p.c.), w pozostałych wypadkach poddłużnik obowiązany jest świadczyć tylko do rąk komornika lub do depozytu i wierzyciel egzekwujący niczego nie może od niego przyjąć. Jeśli poddłużnik spełni świadczenie zgodnie z wezwaniem komornika, do jego rąk lub do depozytu (albo do rąk wierzyciela egzekwującego w sytuacji przewidzianej w art. 881 § 3 pkt 1 k.p.c.), następuje umorzenie spłaconej wierzytelności zarówno między wierzycielem egzekwującym (K. H.) a dłużnikiem egzekwowanym ( spółka (...)), jak i wierzytelności przysługującej dłużnikowi egzekwowanemu ( spółce (...)) wobec poddłużnika (P.). W razie zajęcia wierzytelności rola dłużnika zajętej wierzytelności nie zmienia się wobec jego wierzyciela: nadal ma on obowiązek zwrócić mu dług. Jedyną zmianą i konsekwencją zajęcia wierzytelności jest to, że dłużnik spełnia świadczenie do rąk organu egzekucyjnego, nie zaś do rąk swojego wierzyciela a dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym. Wpłacając kwotę długu komornikowi a nie swojemu wierzycielowi, spełnia swoje świadczenie wobec niego, a więc spłaca swój dług.

Konsekwencją takiego stanu rzeczy jest to, że w razie upadku zabezpieczenia, komornik powinien umorzyć postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne, a dłużnik, a więc obowiązany, czyli wierzyciel zajętej wierzytelności (w tym przypadku spółka (...)) odzyskuje całkowicie swobodę dysponowania wierzytelnością. Jeżeli zatem poddłużnik (w tym przypadku J. P.) spłacił na ręce komornika tę wierzytelność, komornik obowiązany jest świadczenie to przekazać dłużnikowi egzekwowanemu- wierzycielowi zajętej wierzytelności (w tym przypadku spółce (...)), a nie poddłużnikowi (J. P.), jak przyjął Sąd Apelacyjny. Zabezpieczenie bowiem skierowane było przeciwko dłużnikowi egzekwowanemu i jego ograniczało w możliwości dysponowania swoją wierzytelnością lub pieniędzmi uzyskanymi za nią, a zatem upadek zabezpieczenia powoduje odwrócenie jego skutków wobec tego dłużnika a nie wobec poddłużnika, który nie był stroną postępowania zabezpieczającego, a jedynie z mocy prawa (art. 896 § 1 pkt 2 k.p.c.) i wezwania organu egzekucyjnego obowiązany był świadczyć do rąk tego organu lub do depozytu, co zwalniało go z długu wobec jego wierzyciela.

Wszystko to w, ocenie Sądu Najwyższego, prowadzi do wniosku, że pozwany wpłacając komornikowi na jego żądanie, mające oparcie w art. 896 § 1 pkt 2 k.p.c., łączną kwotę 267.922,83 zł, jako poddłużnik wierzytelności zajętej na podstawie postanowienia o zabezpieczeniu z dnia 28 maja 2013r. I ACz 696/13, spełnił w tym zakresie swoje zobowiązanie wobec powodowej spółki wynikające z punktu 1 wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 7 marca 2012r. II C 176/11 dotyczące zwrotu części ceny nieruchomości. Potwierdził to komornik w wydanym pozwanemu pokwitowaniu dla celów postępowania o nadanie klauzuli wykonalności powyższemu wyrokowi, które to pokwitowanie, zgodnie z art. 815 § 2 k.p.c., ma taki sam skutek jak pokwitowanie wierzyciela sporządzone w formie dokumentu urzędowego.

Natomiast za nieuzasadnione Sąd Najwyższy uznał zarzuty kasacyjne odnoszące się do prawa zatrzymania, sformułowane jako zarzuty naruszenia art. 496 w zw. z art. 494 i art. 535 k.c.

### **Sąd Apelacyjny ponownie rozpoznając sprawę, zważył, co następuje:**

Rozstrzygnięcie sprawy zależało od odpowiedzi na pytanie, jaki skutek dla dłużnika wierzytelności zajętej ma zajęcie tej wierzytelności na podstawie postanowienia o zabezpieczeniu, a w szczególności, czy przekazanie przez dłużnika komornikowi świadczenia należnego wierzycielowi, zwalnia dłużnika z zobowiązania wobec wierzyciela i w konsekwencji, jeżeli zabezpieczenie upadnie i zajęcie będzie zwolnione, czy kwoty wpłacone przez dłużnika komornikowi wypłacane będą wierzycielowi czy też zwracane dłużnikowi.

Sąd Najwyższy kwestię tę przesądził, stwierdzając, że pozwany wpłacając komornikowi na jego żądanie, mające oparcie w art. 896 §1 pkt.2 k.p.c., łączną kwotę 267.922,83 zł, jako poddłużnik wierzytelności zajętej na podstawie postanowienia o zabezpieczeniu z dnia 28 maja 2013r. I ACz 696/13, spełnił w tym zakresie swoje zobowiązanie wobec powodowej spółki wynikające z punktu 1 wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 7 marca 2012r. II C 176/11 dotyczące zwrotu części ceny nieruchomości.

Uznając zatem apelację za częściowo uzasadnioną, należało na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. poddać zaskarżony wyrok w punkcie 2 odpowiedniej korekcie. Ponieważ kwota 46.700,37 zł, o którą Sąd Apelacyjny wyrokując w dniu 28 października 2014 r. pomniejszył zasądzoną przez Sąd Okręgowy kwotę 294.808,03 zł, mieści się w uiszczony komornikowi kwocie 267.922,83 zł ( kwota 46.700,37 zł została bowiem ściągnięta z zajętej w trybie zabezpieczenia wierzytelności), kwota 294.808,03 zł podlegała dalszemu pomniejszeniu o kwotę 221.222,46 zł ( 267.922,83 zł – 46.700,37 = 221.222,46 zł). Ponadto należało uwzględnić kwotę 38,08 zł, o którą Sąd Okręgowy na skutek omyłki rachunkowej zawyżył zasądzoną kwotę. Skarżący słusznie podniósł, że różnica między obliczoną przez Sąd Okręgowy kwotą 384.090,95 zł (dochodzona kwota 397.500 zł – potrącona kwota 40.256 zł + skapitalizowane odsetki w kwocie 26.847,12 zł) oraz wpłaconą przez pozwanego na rachunek bankowy powódki kwotą 89.321 zł wynosi 294.769,95 zł, a nie 294.808,03 zł.

Dlatego zasądzoną w punkcie 2 zaskarżonego wyroku kwotę, pozostałą po zmianie wyroku przez Sąd Apelacyjny wyrokiem z 28 października 2014 r., należało pomniejszyć o kwotę 221.260,54 zł (221.222,46 zł + 38.08 zł), co do której Sąd Apelacyjny ponownie rozpoznając sprawę i uwzględniając w tym zakresie apelację, oddalił powództwo.

Dalej idąca apelacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. Niezasadny okazał się bowiem podniesiony w niej zarzut naruszenia art. 496 k.c. Nie można także uznać, że powództwo stało się w całości nieuzasadnione z tej przyczyny, że po wydaniu zaskarżonego wyroku spółka (...) zbyła nieruchomość ( akt notarialny k. 210 – 212odwr. I 314 – 316 odwr.). Brak jest bowiem podstaw do przyjęcia, że na skutek zbycia nieruchomości odpadła causa świadczenia. Podstawę roszczenia stanowi bowiem orzeczenie sądu.

Jak wskazał Sąd Najwyższy, odnosząc się do podniesionego w skardze kasacyjnej zarzutu art. 496 k.c. w zw. z art. 494 k.c. i art. 535 k.c., na gruncie art. 496 k.c. zatrzymaniu podlegają świadczenia nadające się do zwrotu. Tym samym art. 496 k.c. jest bezprzedmiotowy, jeżeli świadczenie ma polegać na złożeniu oświadczenia woli (np. o zwrotnym przeniesieniu własności nieruchomości). Jednakże, jak przyjmuje się w literaturze, gdyby w następstwie takiego oświadczenia, a więc już po jego złożeniu, powstał obowiązek wydania rzeczy, prawo zatrzymania mogłoby być aktualne. Należy więc uznać, że jeżeli świadczenie jednej ze stron polega na złożeniu oświadczenia woli o przeniesieniu własności nieruchomości (udziału), za równoczesnym zwrotem przez drugą stronę ceny nieruchomości lub jej części, prawo zatrzymania ceny byłoby aktualne dopiero po złożeniu oświadczenia woli o przeniesieniu własności nieruchomości i nie jako odpowiednik świadczenia w postaci złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu własności lecz jako odpowiednik powstałego później świadczenia w postaci obowiązku wydania nieruchomości.

Jak stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 maja 2004 r., II CK 326/03 (niepubl.), jeżeli w sprawie o zwrot świadczenia po odstąpieniu od umowy wzajemnej sąd, uwzględniając powództwo, zasądza powoda na jednoczesny zwrot świadczenia przez niego otrzymanego, to czyni tak na podstawie art. 496 k.c., a więc w uznaniu korzystania przez strony z prawa zatrzymania. Już zatem sam wyrok nakazujący złożenie oświadczenia woli o zwrotnym przeniesieniu

własności nieruchomości za jednoczesnym zwrotem ceny jest uwzględnieniem prawa zatrzymania przewidzianego w art. 496 k.c..

W uchwale siedmiu sędziów z dnia 7 stycznia 1967 r. III CZP 32/66, stanowiącej zasadę prawną (OSNC 1968/12/199), Sąd Najwyższy wskazał, że jeżeli złożenie oświadczenia woli przez dłużnika, które zgodnie z art. 1047 § 1 k.p.c. zostało zastąpione przez wyrok sądu, jest uzależnione od świadczenia wierzyciela, to w świetle art. 1047 §2 w zw. z art. 786 k.p.c., powstanie skutku tego wyroku w postaci złożenia oświadczenia woli jest odroczone do czasu nadania wyrokowi klauzuli wykonalności, a taka klauzula może być nadana, zgodnie z art. 786 k.p.c., dopiero po złożeniu przez wierzyciela dowodu uiszczenia świadczenia wzajemnego. Powstanie zatem skutku takiego orzeczenia w postaci fikcji prawnej złożenia oświadczenia woli zgodnie z wyrokiem, nastąpi dopiero po nadaniu wyrokowi klauzuli wykonalności a to z kolei może nastąpić dopiero po udowodnieniu przez wierzyciela, że spełnił swoje świadczenie.

Przenosząc to na grunt rozpoznawanej sprawy należy stwierdzić, że dopóki wierzyciel z wyroku z dnia 7 marca 2012 r. II C 176/11, a więc J. P., nie spełni swojego świadczenia, którym jest zwrot części ceny nieruchomości, dopóty wyrokowi nie może być nadana klauzula wykonalności i nie powstaje skutek tego wyroku w postaci złożenia oświadczenia woli przez spółkę (...) o zwrotnym przeniesieniu udziału we współwłasności nieruchomości. Skoro ustawodawca w taki sposób ukształtował obowiązki stron i wzajemnie je powiązał, nie ma żadnego sensu przyznanie J. P. na podstawie art. 496 k.c. prawa zatrzymania zwrotu ceny do czasu „zaoferowania” oświadczenia woli przez spółkę (...), bowiem to czy oświadczenie to - zastąpione przez wyrok - będzie skuteczne zależy wyłącznie od tego czy J. P. zapłaci cenę. Dopóki będzie on korzystał z prawa zatrzymania ceny, dopóty nie jest możliwe nadanie klauzuli wykonalności w zakresie złożenia oświadczenia woli wyrokowi i oświadczenia tego nie ma, nie ma więc świadczenia dłużnika.

Nie ma również podstaw do przyznania wierzycielowi (J. P.) prawa zatrzymania zwrotu ceny do czasu zaoferowania przez dłużnika (spółkę (...)) wydania nieruchomości, a więc przeniesienia jej posiadania na wierzyciela. Dłużnik bowiem nie ma obowiązku wydania nieruchomości (przeniesienia jej posiadania) do czasu, gdy jest jej właścicielem, a jest nim do chwili, gdy wyrok nakazujący mu złożenie oświadczenia woli o zwrotnym przeniesieniu własności na wierzyciela nie zostanie zaopatrzony w klauzulę wykonalności, to zaś nastąpi dopiero gdy wierzyciel zapłaci cenę. Świadczeniem, które, zgodnie z wyrokiem z dnia 7 marca 2012r. II C 176/11, jest obowiązana wykonać spółka (...) jest jedynie zwrotne przeniesienie własności nieruchomości a nie także jej wydanie, nawet jeżeli zgodnie z art. 535 k.c. sprzedawca ma obowiązek nie tylko przenieść na kupującego własność rzeczy ale także mu ją wydać. Sprzedaż jest umową konsensualną, a więc dochodzi do skutku już przez złożenie oświadczenia woli. Zwrotna sprzedaż dochodzi do skutku także już w chwili złożenia oświadczenia woli. Zgodnie z art. 155 k.c. umowa sprzedaży rzeczy oznaczonej co do tożsamości (nieruchomości i jej udziału) przenosi własność na nabywcę, a jedynie przy rzeczach oznaczonych co do gatunku i rzeczach przyszłych, do przeniesienia własności potrzebne jest przeniesienie posiadania (wydanie) rzeczy.

W konsekwencji nie ma podstaw prawnych do przyznania wierzycielowi prawa zatrzymania zwrotu ceny nieruchomości do czasu „zaoferowania” przez dłużnika świadczenia w postaci zwrotnego przeniesienia własności tej nieruchomości orzeczonego w wyroku zobowiązującym jednocześnie wierzyciela do zwrotu ceny. Nie ma też podstaw do przyznania takiego prawa do czasu wydania przez dłużnika nieruchomości lub zabezpieczenia jej zwrotu.

W świetle powyższych rozważań nie można uznać, że dochodzone przez spółkę (...) roszczenie o zwrot ceny było niewymagalne. Za zasadne należało zatem uznać żądanie w części obejmującej odsetki ustawowe za opóźnienie w zapłacie przypadającej na pozwanego części tej ceny, t.j. kwoty 397.500 zł. W pozwie strona powodowa oprócz kwoty 397.500 zł dochodziła skapitalizowanych odsetek za opóźnienie za okres poprzedzający wytoczenie powództwa oraz odsetek ustawowych od daty wniesienia pozwu.

Z niekwestionowanych przez apelującego obliczeń Sądu Okręgowego wynika, że należne powodowi skapitalizowane odsetki ustawowe od kwoty 397.500 zł za okres poprzedzający wytoczenie powództwa wynoszą 26.847 zł.

Powodowi należą się także odsetki ustawowe za okres od wytoczenia powództwa do dnia poprzedzającego dzień wpłaty za opóźnienie w zapłacie kwoty 253.397 zł wpłaconej komornikowi w dniu 16 lipca 2013 r. i kwoty 14.525,27 zł wpłaconej komornikowi w dniu 26 sierpnia 2013 r.

Nie zachodziły także podstawy do zmiany zawartego w punkcie 5 wyroku rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Wprawdzie ostatecznie dochodzone roszczenie zostało uwzględnione jedynie w 6,3 %, jednak w chwili wytoczenia powództwa było ono w całości zasadne, a do zaspokojenia powoda w 93,7 % doszło w toku procesu. W takiej sytuacji pozwanego należy uważać za stronę, która przegrała proces. Za stronę przegrywającą sprawę należy bowiem uznać pozwanego, który w toku procesu spełnił dochodzone świadczenie, czym spełnił roszczenie wymagalne w chwili wytoczenia powództwa (por. orz. Sądu Najwyższego: z 20.08. (...), I CZ 92/79, lex nr 8188 i z 6.11.1984 r., IV CZ 196/84, lex nr 8642).

Wbrew zawartemu w apelacji wnioskowi nie zachodziły zatem podstawy do zasądzenia na rzecz pozwanego kosztów procesu za I instancję. To strona powodowa była uprawniona do domagania się zwrotu poniesionych kosztów procesu od pozwanego i to w pełnej wysokości ( art. 100 zdanie drugie k.p.c.). Podwyższenie zasądzonej w punkcie 5 kwoty do kwoty odpowiadającej całym poniesionym przez powoda kosztom procesu wynoszącym 12.550 zł byłoby jednak niedopuszczalną przez przepis art. 384 k.p.c. zmianą wyroku na niekorzyść skarżącego.

O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono na podstawie art. 100 zdanie drugie k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c., zasądzając od strony powodowej na rzecz pozwanego kwoty odpowiadające 75 % stawki minimalnej wynagrodzenia pełnomocnika w postępowaniu apelacyjnym i kasacyjnym ( 5.400 zł × 2). Pozwany w postępowaniu odwoławczym uległ bowiem w nieznacznym zakresie ( 9 %).